

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський державний екологічний університет

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні групи забезпечення
спеціальності 207 Водні біоресурси та
аквакультура
від «15» серпня 2023 року протокол № 1
Голова групи: Шекк П.В.

УЗГОДЖЕНО

Декан (директор): Чугай А.В.
Прородоохоронний факультет
(назва факультету, прізвище, ініціали)

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни
«Філософія»

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»

(шифр та назва спеціальності)

освітня програма Охорона, відтворення та раціональне використання
гідробіоресурсів

(назва освітньої програми)

бакалавр

(рівень вищої освіти)

денна

(форма навчання)

2

(рік навчання)

4

(семестр навчання)

4/120

(кількість кредитів ЄКТС/годин)

залік

(форма контролю)

соціально-гуманітарних наук ОДЕКУ

(кафедра)

Автори: Краснянська Н.Д., ст. викладач
(прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь, вчена звання)

Поточна редакція розглянута на засіданні кафедри соціально-гуманітарних наук від **14 серпня 2023 року**, протокол № 1.

Викладачі: лекційні заняття – Краснянська Н.Д., ст. викладач
(вид навчального заняття: прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь, вчена звання)
семінарські заняття - Краснянська Н.Д., ст. викладач
(вид навчального заняття: прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь, вчена звання)

Рецензент: Бубнов І.В., к. іст. н., доцент, зав. кафедри соціально-гуманітарних наук ОДЕКУ

Перелік попередніх редакцій

Прізвища та ініціали авторів	Дата, № протоколу	Дата набуття чинності
Краснянська Н.Д.	28.08 2020р, протокол.№1	3.09.2020

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<p>Мета</p>	<p>Метою вивчення <i>філософської складової</i> дисципліни є ознайомлення студентів з основними проблемами і питаннями філософії, а також з основними філософськими концепціями класичної і сучасної філософії.</p> <p>Метою вивчення <i>психологічної складової</i> дисципліни є ознайомлення студентів із загальними теоретичними проблемами, розкриття істотних ознак і характеристик психічних явищ, підготовка до практичного використання набутих знань у професійній діяльності, діловому спілкуванні, повсякденному житті.</p>
<p>Компетентність</p>	<p>К 02 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>К 06 Цінування та повага різноманітності та мультикультурності</p> <p>К 11 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</p> <p>К12 Здатність проведення досліджень на відповідному рівні</p>
<p>Результат навчання</p>	<p>Р02 Знати історію України та її культуру, процеси незалежності, територіальну цілісність та демократичний устрій України.</p> <p>Р 06 Використовувати інструменти демократичної правової держави в професійній та громадській діяльності.</p> <p>Р 11 Знати основні історичні етапи розвитку предметної області досліджень.</p> <p>Р 10 Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультури</p>
<p>Базові знання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність предмету і змісту основних методів філософської науки. 2. Основні етапи розвитку світової філософської думки; 3. Місце та роль філософії у житті суспільства. 4. Основні підходи до визначення явища у світі. 5. Зміст філософського розуміння всесвіту, суспільства та людини (на фундаментальному рівні), 6.Принципи, закони та категорії діалектики, методи і форми пізнання, методологію та логіку пізнання (на фундаментальному рівні) 7.Умови формування особистості, її свободи та відповідальність за збереження життя, природи, культури, 8,Філософське вчення про походження, сутність людини, суть і структуру і духовне життя суспільства та суспільних організацій, діалектику їх розвитку;
<p>Базові вміння</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Застосовувати набуті знання при аналізі реалій сучасного соціально-політичного буття. 2. Аналізувати процеси і явища, що відбуваються в суспільстві. 3. Формувати власну позицію щодо актуальних проблем сьогодення. 4. Застосовувати категоріальний апарат філософії у професійній діяльності.

Базові навички	<ol style="list-style-type: none"> 1. Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні. 2. Визначати досягнення і ідентифікувати цінності суспільства на основі розуміння місця предметної області у загальній системі знань. 3. Уміння діяти в межах етики професійних взаємин. 4. Володіти навичками наукового пізнання і логічного мислення. 5. Уміння готувати аналітичні та довідково-інформаційні матеріали з суспільствознавчих і гуманітарних питань 6. Практично використовувати філософські знання при вирішенні професійних завдань.
Пов'язані силлабуси	немає
Попередня дисципліна	«Історія України та української культури»
Наступна дисципліна	«Політологія»
Кількість годин	лекції: 30 годин семінарські заняття: 15 годин самостійна робота студентів: 75 годин

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Лекційні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-Л1	Філософія: етапи розвитку, проблеми та роль у суспільстві		
	Тема 1. Поняття філософії, її зміст і призначення. Філософія і світогляд. Історичні форми світогляду (порівняти філософію з наукою, релігією, мистецтвом та іншими формами суспільної свідомості). Філософія і міфологія. Протофілософія. Генезис філософії. Поняття філософії, її структура і функції. Основне питання філософії і його сучасне рішення.	2	2
	Тема 2. Антична філософія: основні проблеми та ідеї. Особливості та періодизація античної філософії. Досократівський період. Проблема першооснови і натурфілософські ідеї. Демокрит і філософія атомізму. Софісти, їх позитивна і негативна роль у розвитку філософського знання. Етичне вчення і філософський метод Сократа. Філософська система ідеалізму Платона. Філософська і наукова картина світу Аристотеля. Проблема пошуків щастя: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм, кінізм..	2	3
	Тема 3. Філософія середніх віків. Основні риси та етапи середньовічної філософії. Патристика: Августин Блаженний. Схоластика: Фома Аквінський. Суперечка про універсалії: номіналізм та реалізм. Основні напрямки та проблеми філософії епохи Відродження.	2	2
	Тема 4. Філософія нового часу (XVII ст.) I філософія	2	2

	<p>епохи просвітництва. Основні проблеми і напрямки цього періоду. Раціоналізм і його представники. Емпіризм і його представники. Філософія епохи Просвітництва: специфіка і напрямки.</p>		
	<p>Тема 5. Основні проблеми та ідеї німецької класичної філософії. Німецька класична філософія як єдиний культурний феномен. Загальні риси, специфіка та основні представники. Філософія І. Канта: революція в гносеології, антиномії як форма діалектики, поняття категоричного імперативу. Філософська система і діалектичний метод Г.В.Ф. Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. Історична філософія К. Маркса. Проблема відчуження.</p>	2	3
	<p>Тема 6. Західноєвропейська філософія XVII-XVIII ст. Загальна характеристика розвитку філософської думки Нового часу. Філософське вчення Ф. Бекона. Основні положення раціоналістичної філософії Р. Декарта. Філософські вчення Т. Гоббса і Дж. Локка. Філософія Б. Спінози. Монадологія і теорія пізнання Г. Лейбніца. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі і агностицизм Д. Юма. Французький матеріалізм XVIII століття.</p>	2	2
	<p>Тема 7. Посткласична західна філософія кінця XIX-XX ст. Головні риси та напрямки посткласическої філософії. Філософія життя: А. Шопенгауер. Ф. Ніцше, А. Бергсон. Основні філософські напрямки XX ст. : позитивізм, екзистенціалізм, герменевтика.</p>	2	3
	<p>Тема 8. Українська філософія. Історичні джерела формування української філософської думки. Докласична доба української філософії. Класична доба української філософії. Філософія Григорія Сковороди. Філософія українського романтизму. Українська академічна філософія. Розвиток української філософії XIX-XX ст.</p>	2	3
ЗМ-Л2	<p>Тема 9. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії. Фундаментальне значення проблеми буття для філософії. Філософський зміст категорії буття. Філософія поглядів на матерію і її атрибутів у філософії та сучасному природознавстві. Єдність матерії, руху, простору, часу. Форми руху. Сучасна наука про рівні та форми виявлення буття (філософське окреслення).</p>	2	3
	<p>Тема 10. Філософія свідомості. Категорія свідомості. Матеріальне та ідеальне. Походження, генезис та сутність свідомості (гілозоїзм, вульгарний матеріалізм, ідеалізм, матеріалізм). Сучасне, природознавство та проблеми виникнення свідомості. Свідомість як відображення. Рівні відображення. Суспільно-історична природа та творча активність свідомості. Мова і мислення - продукти суспільного розвитку. Сучасна наука про свідомість.</p>	2	2
	<p>Тема 11. Діалектика та її альтернативи Поняття розвитку. Дві концепції розвитку. Діалектика як вчення про універсальні зв'язки, зміни, розвиток. Догматизм, метафізика, еклектика, софістика. Поняття закону. Види законів. Основні закони розвитку: А) закон</p>	2	2

	<p>взаємного переходу кількісних змін у якісні; . Б) закон єдності та боротьби протилежностей; В) закон заперечення заперечення. . Методологічне значення законів розвитку для теоретичної та практичної діяльності працівників природоохоронної діяльності.</p> <p>Тема 12. Гносеологія. Філософія пізнання. Методологія наукового пізнання. Проблема пізнання світу та її вирішення різними філософськими напрямками. Агностицизм, причини виникнення та його різновиди. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Чуттєве та раціональне пізнання, їх специфіка та основні форми. Діалектика чуттєвого та раціонального пізнання. Пізнання як відображення та як творчість і його значення для науки та практики.</p> <p>Тема 13. Основні засади філософського розуміння суспільства. Суттєві характеристики суспільства. Специфіка соціального пізнання. Методологічні принципи вивчення суспільства. Основні концепції суспільного розвитку. Основні джерела та рушійні сили розвитку суспільства. Природа і суспільство, діалектика їх взаємозв'язку. Народонаселення – передумова та суб'єкт історичного процесу. Екологія та екологічні проблеми в Україні.</p> <p>Тема 14. Проблема людини в філософії та її значення для сучасної суспільної практики. Проблема людини в філософії. Людина, особистість, індивідуальність. Індивід як соціоприродна і соціальна істота. Проблема сенсу життя сучасної людини та її вирішення різними філософськими напрямками. Роль особистості в історії. Потреби, інтереси, діяльність. Проблема свободи та необхідності. Фаталізм, суб'єктивізм, волюнтаризм. Життєва позиція особистості. Потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, діяльність. Загальна культура особистості.</p> <p>Тема 15. Наука як предмет філософського аналізу. Генезис науки. Закономірності розвитку науки. Наука як соціальна система. Структура науки. Наука як феномен культури.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>
Разом:		30	35

Консультації:

Викладач: Краснянська Наталія Дмитрівна
Дні тижня: понеділок (11.00-12.00)
Аудиторія 610 (НЛК № 2)

2.2. Практичні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-П1	Предмет філософії. Історія світової та вітчизняної філософської думки		
	Семінарське заняття № 1 Предмет філософії. Світогляд. Історичні типи світогляду (міфологія, релігія). Філософія як світогляд. Філософія і наука. Основні розділи та напрями філософії. Функції філософії.	2	4
	Семінарське заняття № 2. Філософія Стародавньої Греції Досократична філософія: Мілетська школа; Піфагорійська школа; Геракліт Ефеський; Елейська школа; Атомісти. Давньогрецька філософія класичного періоду: Сократ; Платон; Аристотель.	2	4
	Семінарське заняття № 3. Філософія Середньовіччя та Відродження. Основні принципи філософії Середньовіччя. Основні етапи розвитку середньовічної філософії (апологетика, патристика, схоластика). Основні особливості філософії доби Відродження. Натурфілософія доби Відродження. Гуманізм, ренесансний неоплатонізм, утопічна філософія.	2	4
	Семінарське заняття № 4. Класична німецька філософія. Філософія І. Канта. Філософія Фіхте (науковчення). Філософія Г. Гегеля (абсолютний ідеалізм, діалектика). Філософія Шеллінга. Філософія Фейєрбаха (антропологічний матеріалізм).	2	4
ЗМ-П2	Семінарське заняття № 5. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.	2	4
	Фундаментальне значення проблеми буття для філософії. Філософський зміст категорії буття. Філософія поглядів на матерію і її атрибутів у філософії та сучасному природознавстві. Єдність матерії, руху, простору, часу. Форми руху. Сучасна наука про рівні та форми виявлення буття (філософське окреслення).		
	Семінарське заняття № 6. Гносеологія. Філософія пізнання. Методологія наукового пізнання.	2	3
	.Поняття і основні характеристики пізнання. .Сутність і структура пізнавального процесу. Основні етапи і форми пізнавального процесу.Крайнощі пізнавального процесу.		
	Семінарське заняття № 7. Основні засади філософського розуміння суспільства.		
Суттєві характеристики суспільства. Методологічні принципи вивчення суспільства. Основні концепції суспільного розвитку. Основні джерела та рушійні сили розвитку суспільства. Природа і суспільство, діалектика їх взаємозв'язку. Народонаселення – передумова та суб'єкт історичного процесу. Екологія та екологічні проблеми в Україні.	2	4	
	Семінарське заняття № 8. Проблема людини в		

	філософії та її значення для сучасної суспільної практики Проблема людини в філософії. Людина, особистість, індивідуальність. Індивід як соціоприродна і соціальна істота. Проблема сенсу життя сучасної людини та її вирішення різними філософськими напрямками. Проблема свободи та необхідності. Життєва позиція особистості. Потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, діяльність. Загальна культура особистості.	1	3
	Підготовка доповіді на семінарське заняття		5
	Підготовка до залікової контрольної роботи		5
Разом:		15	40

Консультації:

Викладач: Краснянська Наталія Дмитрівна

Дні тижня: понеділок (11.00-12.00)

Аудиторія 610 (НЛК № 2)

2.3. Самостійна робота студента та контрольні заходи

Код модуля	Завдання на СРС та контрольні заходи	Кількість годин	Строк проведення (тиждень)
ЗМ-Л1	Підготовка до лекційних занять: Назва контрольного заходу (обов'язковий) <ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до модульної (тестової) контрольної роботи №1 - Виконання МКР № 1 - Підготовка до усного опитування - <i>Усне опитування</i> 	5	1-8 тижні
ЗМ-Л2	Підготовка до лекційних занять: Назва контрольного заходу (обов'язковий) <ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до усного опитування - Усне опитування - <i>Підготовка до тестування</i> - <i>Тестування.</i> 	8	9-15 тижні
ЗМ-П1	Підготовка до семінарських занять: Назва контрольного заходу (обов'язковий) <ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до тестування - Тестування. Назва контрольного заходу <ul style="list-style-type: none"> - Підготовка до усного опитування 	10	2-7 тижні

	- <i>Усне опитування</i>	6	2-8 тижні
ЗМ-П2	Підготовка до семінарських занять: Назва контрольного заходу (обов'язковий):		
	- <i>Підготовка до модульної (тестової) контрольної роботи № 2</i>	5	14-15 тижні
	- Виконання МКР № 2 Назва контрольного заходу		
	- <i>Підготовка до усного опитування</i>	8	
	- <i>Усне опитування</i>		
	- <i>Підготовка ІЗ</i>	5	9-15тижні
	Підготовка до залікової контрольної роботи	5	15тиждень
Разом:		75	

1. **Методика проведення та оцінювання контролюючих заходів з дисципліни «Філософія»**

Загальна кількість балів, відведених на дисципліну, дорівнює 100).

1.1. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-Л1.

Методи письмового контролю: модульний тестовий контроль (МКР№1),

Оцінювання письмового контролю:

- модульний тестовий контроль (МКР№1), складається з 20 запитань закритого типу, де кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал, **загалом - 20 балів.**
- *Підготовка до усного опитування*
- *Усне опитування 8*
- **Максимальна кількість балів за ЗМ-Л1 складає 28, з них обов'язкових – 20.**

1.2. Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-Л2.

Методи усного контролю: індивідуальне опитування (УО)

Оцінювання усного контролю:

- *опрацювання студентом матеріалу кожної теми лекційного заняття з відповідним усним опитуванням оцінюється в 2 бали (загалом 14 балів);*
- *однин письмовий тестовий контроль (ТР) складається для ЗМ-П1 з 5 тестових запитань закритого типу, де кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал*

Максимальна кількість балів за ЗМ-Л2 складає 19, з них обов'язкових – 14.

1.3. Методика проведення та оцінювання контрольних заходів для ЗМ-П1.

Методи письмового контролю: письмовий тестовий контроль (ТР)

Оцінювання письмового контролю:

- *однин письмовий тестовий контроль (ТР) складається для ЗМ-П1 з 6 тестових запитань закритого типу, де кожна правильна відповідь оцінюється в 2 бали – загалом 12 балів.*

Оцінювання усного контролю: УО

- *опрацювання студентом 1 питання з теми семінарського заняття оцінюється в 2 бали (загалом 8 балів).*

Максимальна кількість балів за ЗМ-П1 складає 20, з них обов'язкових – 12.

1.4. Методика проведення та оцінювання контрольних заходів для ЗМ-П2.

Методи письмового контролю: модульний тестовий контроль (МКР №2),

Оцінювання письмового контролю:

- модульний тестовий контроль (МКР №2), складається з 20 запитань закритого типу, де кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал, **загалом - 20 балів.**

Методи усного контролю: усне опитування (УО)

Оцінювання усного контролю: **УО**

- опрацювання студентом 1 питання з теми семінарського заняття оцінюється в 2 бали (**загалом 8 балів**).
- виконання індивідуального завдання (ІЗ – обов'язковий контрольний захід) **Індивідуальне завдання** передбачає підготовку доповіді з окремої індивідуальної теми і оцінюється **загалом - 5 балів.**
- Максимальна кількість балів за **ЗМ-П2** складає **33**, з них **обов'язкових – 20.**

2. Методика проведення та оцінювання підсумкового заходу з дисципліни «Філософія»

Формою підсумкового семестрового контрольного заходу з обов'язкової навчальної дисципліни «Філософія» є залік.

Залікові білети з дисципліни «Філософія» являють собою тестові завдання закритого типу, які потребують від студента вибору правильних відповідей з чотирьох запропонованих варіантів. Тестові питання кожного залікового білету укладаються по всьому переліку сформованих у навчальній дисципліні знань (в першу чергу базової компоненти), а їх загальна кількість складає 20 завдань. Правильна відповідь на 1 тестове завдання оцінюється у **5 балів**. Оцінка успішності виконання студентом цього заходу здійснюється у формі кількісної оцінки (бал успішності) та максимально складає **100 балів**. Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється за 4-х бальною системою відповідно до наступної шкали - **за правильну відповідь: на 18-20 тестів (90-100%) – «відмінно»; на 15-17 тестів (74-89%) – «добре»; на 12-14 тестів (60-73%) – «задовільно»; на менш ніж 12 тестів (<60%) – «незадовільно».**

Інтегральна оцінка поточного контролю знань та вмінь студентів із навчальної дисципліни «Філософія» денної форми навчання складається з оцінок всіх контролюючих заходів за 4 модулями (ЗМ-Л1, ЗМ-Л2, ЗМ-П1, ЗМ-П2), Самостійна робота студента та контрольні заходи і будуть підставою для допуску до семестрового контролюючого заходу – **залік.**

Студент вважається допущеним до підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав всі передбачені види з дисципліни і набрав за модульною системою суму *«не менше 17 балів з теоретичної частини»* та *«не менше 16 балів з практичної частини»*.

При цьому інтегральна оцінка поточної роботи студента в 100% шкалі по дисципліні, обов'язково включає оцінку залікової контрольної роботи за таким алгоритмом:

$$B = (0,75 \times OЗ) + (0,25 \times ОКР), \quad (1)$$

де B – інтегральна оцінка поточної роботи студента в 100% шкалі по дисципліні; OЗ – оцінка роботи студента за змістовними модулями, ОКР – оцінка залікової контрольної роботи.

Залікова контрольна робота виконується **всіма студентами, без винятку** на останньому занятті.

Перехід від кількісної оцінки до якісної оцінки здійснюється відповідно до таблиць:

Інтегральна сума балів з дисципліни «Філософія»		Оцінка
% (від максимальної суми балів)		
< 60%		Не зараховано
≥ 60%		Зараховано

3. РЕКОМЕНДАЦІ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1 Модуль ЗМ-Л1.

3.1.1. Повчання.

Під час вивчення першої теми курсу **«Поняття філософії, її зміст і призначення»** слід звернути увагу на те, що всі проблеми, які цікавили філософію протягом всього її історичного розвитку, нерозривно пов'язані з існуванням людини, з його духовною потребою в осмисленні світу і в побудові свого ставлення до цього світу. Специфіку філософії можна виявити через її порівняння з конкретними науками. Розкриваючи відмінні риси філософських проблем, необхідно відзначити, що їх «вічність» і нерозв'язність - це відображення реалій власне людського буття, яке завжди залишиться до кінця непізнаним і невизначеним. Особливу увагу треба приділити розкриттю основного питання філософії, названого так тому, що від його вирішення залежить характер філософської системи в цілому. Слід показати процес історичного зародження основного питання філософії, пов'язаного з практикою первісної людини, розкрити сутність протилежних рішень онтологічної (Про відношення мислення до буття) і гносеологічної (про пізнання світу) сторін цього питання.

Під час вивчення другої теми курсу **«Антична філософія: основні проблеми та ідеї»** необхідно розкрити особливості економічного ладу давньогрецьких полісів, що надавали оригінальний характер багатой античній культурі, що сприяли її розквіту, і показати соціальні підстави і внутрішні протиріччя суспільства, які знаходять відображення і виправдання в його ідеології.

Необхідно показати, що зумовило вибір натурфілософами того чи іншого першоджерела (Фалес - вода, Анаксимен - повітря, Геракліт - вогонь), обґрунтувати філософський статус кожного з поглядів на природу і пояснити їх наївно-матеріалістичний характер. Розкриваючи основні ідеї мілетців (вчення про душу, про походження людини, про богів, про закони природи, космогонічні ідеї) і особливості їх мислення (гілозоїзм і антропоморфізм), необхідно відзначити, що вчення ці були натурфілософськими, так як відсутнє експериментальне природознавство і позначалася генетична залежність філософського осмислення від міфологічного мислення.

Розкриваючи сутність гераклітовського вчення про Логос, слід вказати не тільки на ототожнення їм логосу і вогню, але і на відмінність цих смислообразів. Формування античної філософії завершується в школі елеатів, головний представник якої - Парменід вперше в історії філософії вдається до доведення філософської тези, формулює основне питання філософії: про ставлення буття і мислення, буття і небуття. Відкриття Парменідом «чистого розуму» як осередку понятійного мислення стало епохальною подією в філософії. Слід розглянути навчання Зенона про апорії, яке вказує на те, що діалектичні протиріччя понятійного відображення об'єктивно відбуваються і на приблизність наших чуттєвих уявлень про реальний рух часі і просторі.

В античному атомізмі Демокріта знаходять своє вирішення проблеми, порушені попередніми філософами, - буття і небуття, існування і виникнення, множини і числа, подільності і якості. Порівнюючи Демокріта з елеатами, слід показати, що доказ існування порожнечі (ніщо) і розробка вчення про реальність множинності і руху дозволяє Демокриту вирішити основні проблеми, які мучать елеатів.

Подальший розвиток атомістика отримала в епоху еллінізму у Епікура, який, переосмисливши і доповнивши концепцію Демокріта, виразніше висвітлив внутрішню логіку атомізму.

Аналізуючи відоме положення Протагора про людину як «міру всіх речей», треба вказати на релятивізм і елементи сенсуалізму, властиві його філософії. У зв'язку з цим корисно ознайомитися з вченням Протагора про плинність всього сущого, яке наближає його до діалектичного погляду на світ, і вперше поставлену софістами проблему універсальної гнучкості понять.

Сократ розвиває метод міркування і досягнення істини, який сам визначає як діалектику. Треба розкрити особливості його діалектики, яка за формою складається з іронії і майєвтики, а за змістом - з індукції і дедукції.

При з'ясуванні теоретичних джерел філософії Платона потрібно вказати на вчення Протагора про справжнє буття, яке досягається розумом, на ідею піфагорійців про числа як справжні сутності речей і вчення про безтілесність і безсмертя душі, на етичний ідеалізм Сократа. Дуже важливо оцінити проблемний зміст, досягнення і суперечності платонівської концепції ідей, яка є основою його ідеалістичної доктрини. Аналізуючи це вчення, потрібно підкреслити, що Платон надав філософії нові форми мислення, відкрив «метафізичний» елемент культури, вперше заговорив про активність сфери ідеального. У підсумку необхідно показати роль Платона в історії філософії.

Учнем і ідейним противником Платона є давньогрецький філософ Арістотель, творець енциклопедичної системи, засновник логіки і етики. Особливо важливо розібратися в навчанні Арістотеля про чотири причини (матеріальну, формальну, цільову і рушійну), що складають основу його метафізики. Арістотель підвів підсумок розвитку філософської думки античності, він створив диференційовану систему знань, освоєння якої тривало в наступні століття.

Під час вивчення третьої теми курсу «**Філософія середніх віків**», приступаючи до вивчення цього найважливішого періоду в історії філософської думки, слід згадати соціальні причини виникнення християнства і його перетворення у світову релігію.

Знайомлячись з основними етапами розвитку схоластики, її головними представниками і проблемами, треба звернути особливу увагу на питання про відношення загального до одиничного, відомого в історії філософії як суперечка про «Універсал».

Викладаючи загальні положення релігійного вчення Августина Блаженного, слід розібратися в основних мотивах, властивих його філософії: креаціонізм, психологізм, фаталізм, а також в теодиції (богооправданні), що стала на багато століть однією з найцікавіших проблем релігійної філософії.

Необхідно розібратися в навчанні Хоми Аквінського про сутність та існування, за допомогою якого їм осмислюється догмат творіння. Головним питанням середньовічної філософії є питання про відношення віри і розуму. Слід звернути особливу увагу на вирішення цієї проблеми Аквінським, згідно з яким віра і розум, філософія та релігія належать до різних порядків буття і між ними існують гармонійні відносини.

Приступаючи до вивчення філософських ідей і навчань епохи Відродження, необхідно мати на увазі, що панівною філософією в переважній більшості країн Західної Європи в розглянуту епоху залишалася схоластика. Слід з'ясувати соціально-економічні причини виникнення та особливості тієї раннебуржуазної європейської культури, яка отримала найменування культури гуманізму і з'явилася антагонізмом феодально-теологічної культури Середньовіччя. Слід розкрити основний зміст відкриття М. Коперника, філософське значення якого полягає в тому, що з нього починається ново-європейське розуміння взаємозв'язку явища і сутності, яке в корені підриває схоластичне нехтування досвідченим дослідженням.

Важливо також з'ясувати філософське значення відкриттів Галілея. Подолати обмеженість космологічного уявлення Коперника про кінцівки світобудови випало на долю представника ренесансної натурфілософії Джордано Бруно, для якого нескінченність безособового Бога означає також і нескінченність Всесвіту, і незліченність складових його світів.

Знайомлячись з філософськими поглядами Миколи Кузанського, необхідно звернути увагу на те, що в рішенні цих проблем він, по суті, ухиляється від християнського креаціонізму і одним з перших представників філософії Відродження стає на шлях пантеїзму, який в його філософії набуває містичний характер. Особливо важливо проаналізувати ідею Кузанського про «розгортання» Бога в природний світ і «згортання» всіх речей, які повертаються в лоно божественного абсолюту, що має глибокий сенс.

Під час вивчення четвертої теми курсу «**Філософія нового часу (XVII ст.) І філософія епохи просвітництва**» слід враховувати, що в центрі уваги нової філософії - теорія пізнання і вироблення загального для всіх наук методу пізнання. Не можна пізнавати Бога, природу, людину,

суспільство, вважають філософи Нового часу, не з'ясувавши, перш за все закони пізнає Розуму. На відміну від інших наук філософія повинна вивчати саме мислення, його закони і методи, з якого починається побудова всіх наук. Цим питанням займаються Ф. Бекон, Т. Гоббс, Р. Декарт, Дж. Локк, Г. Лейбніц. Необхідно розглянути ряд установок, характерних для філософії даного періоду: 1. Висування науки в ранг найважливішого заняття людства. Саме наука (= розум) здатна збагатити людство, позбавити його від бід і страждань, підняти суспільство на новий етап розвитку, забезпечити суспільний прогрес (Ф. Бекон). 2. Повна секуляризація науки. Синтез науки з релігією, віри з розумом - неможливий. Ніякі авторитети не визнаються, крім авторитету самого розуму (Т. Гоббс). 3. Розвиток наук і кінцеве підпорядкування людиною природи можливо тоді, коли буде сформульований головний метод мислення, метод «чистого розуму», здатного діяти в усіх науках (Р. Декарт).

При пошуках нового «суперметода» відбувся поділ філософів на прихильників емпіризму («емпірії» - досвід) і раціоналізму («раціо» - розум). Емпірики (Ф. Бекон, Т. Гоббс, Дж. Локк та ін.) вважали, що єдине джерело знання - це досвід. Раціоналісти (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц) вважали, що досвід, заснований на відчуттях людини, не може бути основою загальнонаукового методу. Слід порівняти ці два напрямки.

Під час вивчення п'ятої теми курсу «**Основні проблеми та ідеї німецької класичної філософії**» слід зазначити, що основоположником німецької класичної філософії є І. Кант, у філософському розвитку якого виділяються два періоди: докритичний і критичний. Аналізуючи зміст докритичного періоду, слід звернути увагу на гіпотези космогонії Канта і її роль у розвитку діалектичного погляду на природу. Головну увагу треба приділити вивченню його роботи «Критика чистого розуму», в якій ставиться спільне завдання дослідження можливостей і меж теоретичного пізнання. Треба усвідомити, в чому полягають ідеалістичні і в чому матеріалістичні моменти філософії Канта. Слід звернути увагу на його вчення про «трансцендентальної єдності апперцепції», яке виступає в якості умови, що робить можливим внутрішню єдність людського самосвідомості. Найбільший інтерес представляє вчення Канта про антиномії людського розуму, в якому найбільш яскраво виражені його діалектичні ідеї.

Аналізуючи філософське вчення Гегеля про абсолютну ідею, що лежить в основі буття, слід показати, що це вчення певним чином синтезувало принципи Спінози, Шеллінга, Фіхте, і в цьому синтезі тотожності буття і мислення було надано діалектичний характер. Звідси випливає важливий висновок, що це тотожність, будучи спочатку потенційним, досягається актуально тільки в результаті розвитку системи, коли її кінець збігається з початком. Необхідно розкрити етапи розвитку абсолютної ідеї, яким відповідають три частини гегелівської системи: «Логіка», «Філософія природи», «Філософія духу». Предметом його логіки в результаті абсолютизації творчої активності суб'єкта в пізнанні виявляється розвиток усього світу за законами діалектики. Треба розібратися в сформульованих Гегелем основних законах діалектики і основних системних категоріях логіки.

Фейєрбах виступає проти підпорядкування людини абсолюту і, проголосивши «антропологічний принцип», ставить людину в центр своїх філософських досліджень. Необхідно розібратися в змісті цього принципу і відповідного йому поняття людської природи. Слід звернути увагу на ідеалізм Фейєрбаха в трактуванні їм історичного процесу, суспільних явищ і етики.

Під час вивчення шостої теми курсу **Західноєвропейська філософія XVII-XVIII ст.** слід показати історичну виправданість пануючого метафізичного методу мислення, пов'язаного з рівнем наукового пізнання того часу, а також зрозуміти, що методологічний раціоналізм і механіцизм, характерний для Нового часу, є результат перенесення принципів математики і механіки на філософію.

Завершуючи філософію епохи Відродження, англійська матеріаліст Ф. Бекон разом з тим відкриває новий період в історії європейського матеріалізму, зазвичай характеризується як метафізичний матеріалізм. Він ставить перед філософією практичні цілі, пов'язані з відкриттям нових істин, необхідних для панування людини над природою. Показуючи специфіку матеріалізму Бекона, слід звернути увагу на його метафізичне вчення про «формах» і пов'язану з ним проблему

руху. На закінчення треба відзначити значення ідей Бекона і їх роль в переході від філософії епохи Відродження до філософії XVII століття.

Зіставляючи методологію Декарта з методологією Бекона, слід звернути увагу на її раціоналістичний характер, на декартівського вчення про дедукції і інтуїції як основного методу пізнання.

Розкриваючи дуалістичний характер метафізики Декарта, слід показати, що основні труднощі у вирішенні проблеми взаємодії матеріальної та духовної субстанцій він долає на шляху докази існування Бога, узгоджувального їх діяльність.

Пристаючи до вивчення філософії Т. Гоббса, необхідно звернути увагу на його розбіжність з Декартом в розумінні знання, ідеї, субстанції, інтуїції. Розглядаючи особливості матеріалізму Гоббса, слід розкрити його механістичний характер, відтворити вчення про тіла як єдиних субстанцій та показати рішення Гоббсом проблеми співвідношення матерії і свідомості. Слід усвідомити матеріалістичний характер емпіризму Локка, зрозуміти відмінність його емпіричної точки зору від узкосенсуалістической, а також охарактеризувати причини і сенс непослідовності його матеріалізму.

Розбираючи вчення Спінози про основні атрибути, відомих людському розуму, протяжності і мисленні, треба показати особливості монізму Спінози і його ставлення до навчання декартівської метафізики про субстанції і атрибутах. Щоб скласти більш конкретне розуміння атрибутів, потрібно з'ясувати також вчення Спінози про модуси.

Вивчення філософії Г.В. Лейбніца представляє певні труднощі, викликані тим, що при її оцінці слід враховувати роль логічних досліджень філософа. Необхідно вказати на ті невирішені проблеми і труднощі в філософських вченнях Декарта, Спінози, Локка, які привели Лейбніца до думки про ідеалістичному плюралізмі світу і внутрішньої активності складових його духовних субстанцій - монад (це проблема дуалізму, різноманіття світу, співвідношення сил і матерії). Філософська позиція Дж. Берклі, найвизначнішого представника англійської ідеалізму XVIII століття, повинна бути критично оцінена в зв'язку з поворотом у філософській ідеології англійської буржуазії до ідеалізму. Потрібно усвідомити, як саме Берклі пов'язував філософію з релігією і як він прийшов від суб'єктивного ідеалізму в теорії пізнання до об'єктивного ідеалізму в теорії буття.

Одна з особливостей навчання Д. Юма полягала в тому, що він зробив методом своєї теорії пізнання психологічний аналіз. Розкриваючи особливості агностицизму і скептицизму Юма, необхідно показати подвійність його позиції: спрямованість агностицизму не тільки проти матеріалізму, але і проти відвертого ідеалізму і традиційних форм релігії.

Під час вивчення сьомої теми курсу **«Посткласична західна філософія кінця XIX-XX ст.»** слід враховувати, що на початку XX століття відбувається переоцінка цінностей і зміна філософами парадигми, тобто характеру (моделі) постановки філософських проблем і їх вирішення. Починаючи з другої половини XIX століття цей тип мислення - раціоналістична парадигма - піддається жорсткій критиці і починається перехід до некласичної філософії. Філософія кінця XIX-XX століття відмовляється від раціоналізму як єдиного способу філософствування, яка визнає розум основою пізнання, поведінки і діяльності людей; жорсткого поділу всіх філософських шкіл і напрямків за принципом: матеріалізм або ідеалізм; від догматизму в філософії - неодмінною посилення і опори на авторитети, від «партійності» в філософії. Необхідно проаналізувати основні риси філософії XX століття: Плюралізм у філософському мисленні; Терпимість (толерантність) сучасної філософії; Антропоцентризм сучасної філософії. Слід розглянути філософію життя (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон.) Важливо усвідомити, що згідно з представниками (Ф. Ніцше, В. Дільтей, Г. Зіммель, А. Бергсон, О. Шпенглер та ін.) цієї школи в основі розвитку світу і людини лежить не раціональна підстава, а ірраціональна реальність - «життя» як «творча еволюція», цілісний органічний «потік» («порив», «тривалість»), в якому нероздільні матерія і свідомість, свідоме і несвідоме, логіка і інтуїція

При вивченні ірраціоналізму А. Шопенгауера слід звернути увагу на його постулат про те, що світ не ґрунтується на принципах розуму. У світі взагалі немає розуму, в ньому все підпорядковано волі.

Суть поглядів Ф. Ніцше - це гімн сильному людині. На його думку, світ - вічне становлення, вічний потік, в якому все повертається на круги своя, Людина не повинна боятися смерті, тому що світ повторюється в часі з незначними змінами Для того, щоб вижити людина повинна бути сильним. Саме цим положенням пояснюється критика Ніцше християнства - ідеології слабких - рабів, а не панів (життя). «Надлюдина» - це не герой і не велика людина. Це абсолютно нова порода людей, якої ще не було в світі - плід розвитку всього людства, не якийсь окремої нації

Анрі Бергсон - засновник інтуїтивізму. Життя як становлення починається в результаті первісного вибуху («життєвого пориву») і виступає як потік якісних змін. Початковий вибух викликав до життя інтелект і інтуїцію як форми життя і пізнання. Життя може бути пізнана тільки інтуїтивно, симпатичних. При цьому знімаються всі протилежності, в тому числі і між пізнаваним і пізнає. Життя як би пізнає саму себе. Інтуїція схоплює живе через «тривалості» - суб'єктивно пережиті стану життя. Також слід розглянути основні філософські напрямки ХХ ст .: позитивізм, екзистенціалізм, герменевтику.

Під час вивчення восьмої теми курсу «Українська філософія» слід ознайомитись з філософської думкою в Україні. Розглянути джерела української філософської культури, національні особливості української філософії. Проаналізувати міфологічний світогляд праукраїнського етносу. Становлення християнського світогляду на Русі. Філософія Київської Русі (XI – XIV ст.) Звернути особливу увагу на розвиток “філософії серця” (Г. Сковорода, М. Гоголь, П. Юркевич). Слід дослідити історію філософії Кирило-Мифодіївського братства. Вивчити проблему національної ідентичності та української національної ідеї у поглядах І. Франка, Липинського, Донцова. Розглянути концепцію ноосфери В. Вернадського. Розглянути основні напрямки розвитку української філософії ХХ ст. Звернути увагу на розвиток Київської філософської школи, філософію української діаспори (Д. Чижевський, Рудницький, Мірчук та інші).

3.1.2. Питання для самоперевірки:

1. Походження і предмет філософії .([3], С.8, 9, 11)
2. Філософія і світогляд. ([3], С.8, 9)
3. Філософія і наука ([1], С.5-6)
4. Специфічні риси філософського знання . ([1], С.12-13)
5. Функції філософії. .([3], С. 13-14)
6. Основне питання філософії. ([1], С.12-13)
7. Антична філософія досократівського періоду. .([3], С.42-43)
8. Пошук першооснови буття. ([1], С.12-13)
9. Класичний період античної філософії. Софісти. ([1], С.23-24)
10. Етичний раціоналізм Сократа . ([3], С.47-48)
11. Об'єктивний ідеалізм Платона. ([3], С. 48-49)
12. Філософські ідеї Аристотеля. .([3], С.51-52)
13. Філософія епохи еллінізму і Древнього світу. Кініки . ([3], С.52-53)
14. Основні риси та етапи середньовічної філософії. ([3], С.72-73)
15. Основні напрямки і проблеми філософії епохи Відродження. ([3], С.75-76)
16. Основні проблеми і напрямки цього періоду. ([3], С.78-79)
17. Філософія епохи Просвітництва: специфіка і напрямки. .([3], С.105-106)
18. Загальна характеристика німецької класичної філософії. ([1], С.55-56)
19. Критична філософія І. Канта. .([3], С.111-112)
20. Ідеалістична філософія І. Фіхте і Ф. Шеллінга. .([3], С.109-110)
21. Об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля. .([3], С.118)
22. Загальні риси і основні напрямки зарубіжної філософії ХХ століття. ([1], С.70-71)
23. Позитивізм і його модифікації. ([1], С.72-73)
24. Ірраціоналізм ХХ ст. ([1], С.72-73)

25. Українська філософська думка.	([1], С.96-97)
26. Історичні джерела формування української філософської думки.	([1], С.96-97)
27. Докласична доба української філософії.	([1], С.100-101)
28. Класична доба української філософії.	([1], С.108-109)
29. Філософія Григорія Сковороди.	([1], С.108-109)
30. Філософія українського романтизму.	([1], С.108-109)
31. Українська академічна філософія.	([1], С.112-113)
32. Розвиток української філософії ХІХ-ХХ ст.	([1], С.112-113)

3.2. Модуль ЗМ-Л2.

3.2.1. Повчання.

При вивченні теми № 9. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.

Перш за все слід усвідомити зміст проблеми буття. Останній проявляється принаймні в 3-х аспектах: у розумінні а (світу як вічно існуючого; б) буття світу як передумови його єдності і в) світу як реальності. При цьому з'ясовуємо зміст поняття "буття" як філософської категорії, яка дана для позначення всього, що існує. Слід пам'ятати, що категорія "буття" найбільш абстрактна і одна з найдавніших. Вивчаючи структуру "буття" звертаємо увагу на її 4-ри форми: буття речей — процесів; буття людини; буття духовного (ідеального); буття соціального. При розгляді матерії, висвітлюємо тлумачення матерії у філософських традиціях Платона, Аристотеля, неоплатонізму, Середньовічної філософії. Підкреслюємо, що матерія не може існувати поза рухом, що рух внутрішньо притаманний їй. Розглядаємо основні форми існування матерії: простір і час. Матеріальні об'єкти не можуть існувати не лише поза рухом але і простором і часом. У філософії сформувались дві основні концепції простору і часу – абсолютна (суб'єктивна і відносна (реляційна)). Слід дати характеристику їх властивостям. Підкреслюємо, що аналіз діалектичного зв'язку форм буття та матерії і її атрибутів дає можливість розібратися у складних проблемах суперечності розвитку сучасного світу, екологічної кризи, місця і ролі людині в цілісній єдності їх та їх проявах. За підсумками вивчення цього питання студенти оволодівають змістом таких категорій: буття, форми буття, онтології, матерії, руху, форми руху, спокою, часу, простору, механіцизму

При вивченні теми № 10. Філософія свідомості.

Важливе значення при вивченні цієї теми займають проблеми свідомості. Проблема свідомості є однією з найскладніших у філософії. Щоб з'ясувати сутність свідомості слід розглянути підходи до пояснення свідомості в історії філософії: гілозоїзму, вульгарного матеріалізму, ідеалізму, матеріалізму. Способом існування свідомості є знання, яке в межах суб'єктивної реальності, тобто людської голови, постає як ідеальне. Треба зупинитися на альтернативних точках зору щодо свідомості: а) вона є ідеальна; вона - матеріальна. Даємо розуміння фізіологічних і психологічних процесів головного мозку та проблеми виникнення свідомості як суб'єктивної реальності. Важливе значення мають основні властивості свідомості. Оскільки всій матерії притаманна властивість відображення, то необхідно знати їх визначення та форми: механічного контакту, подразливості, чутливості, психіки, свідомості. Слід засвоїти природні передумови і суспільноісторичні причини формування свідомості та її творчу активність. Вхід вивчення теми визначаємо мову і мислення як продукт суспільного розвитку. Відмічаємо, що мова — це засіб та форма мислення, за допомогою якої люди спілкуються та фіксують свої думки. Мови розрізняються на штучні (математичні, інформативні) та природні (національні мови – англійська, китайська, українська). При вивченні теми студенти оволодівають змістом категорій: свідомість, вульгарний матеріалізм, творчої активності свідомості, мови, мислення, моделювання мислення.

При вивченні теми № 11. Діалектика та її альтернативи

Спочатку уточнюємо розуміння діалектики та її історичні форми (стихійна, ідеалістична; матеріалістична). Потім з'ясовуємо діалектику як системне вчення про всезагальні зв'язки і

розвиток (принципи, закони, категорії. Розкриваємо зміст поняття розвитку, відмінність і зв'язок його з рухом, регресивний і прогресивний розвиток. Слід уяснити дві тенденції концепції розуміння розвитку (метафізичну та діалектичну) та їх особливість прояву) характер дійсності, джерело руху, характер розвитку, спрямованість розвитку Важливе значення має розуміння альтернатив діалектики / альтернативні діалектичні погляди/: метафізичний, догматичний, еkleктичний, софістика, релятивізм. При завершенні вивчення цієї теми студенти оволодівають знанням таких категорій: концепція, діалектика, метафізика, розвиток, принцип, закон, регресивність, прогресивність, догматизм, еkleктика, релятивізм; софістика, кількість, якість, властивість, міра, стрибок, різниця, тотожність, протилежність, єдність протилежностей, боротьба протилежностей, протиріччя, види протиріч, заперечення, заперечення, заперечення.

При вивченні теми № 12. Гносеологія. Філософія пізнання. Методологія наукового пізнання.

Починаючи вивчати тему необхідно з'ясувати сутність та структуру пізнавального процесу. Перш за все слід уяснити суть пізнання та гносеології, їх взаємозв'язок, чітко знати предмет гносеології. **Гносеологія** – це розділ філософії, що вивчає природу пізнання, умови та закономірність пізнавальної закономірності людини, відношення знання до реальності, умови достовірності та критерії істинності знання, тобто процес пізнання є предметом дослідження гносеології. Особливу увагу слід звернути на те, чому пізнання світу було актуальним і в часи Античності і в наші часи Пізнання світу визнають не тільки матеріалісти, але і більшість ідеалістів. Проте існує вчення, що заперечує можливість достовірного пізнання сутності дійсності. Саме це вчення дістало назву агностицизму. В ході вивчення матеріалу знайдіть представників цього напрямку, з'ясуйте причини виникнення та різновиди агностицизму. В процесі пізнання світу людина взаємодіє з явищами дійсності. У гносеології це осмислюється з допомогою категорій „суб'єкт” та „об'єкт” Вивчіть визначення суб'єкту та об'єкту пізнання з точки зору сучасної філософії, та їх взаємозв'язки. Важливу увагу приділіть вивченню пізнання світу різними філософськими напрямками, розкрийте сутність чуттєвого та раціонального пізнання (їх специфіку), їх форми, з'ясуйте єдність чуттєвого та раціонального пізнання, сенсуалізму і раціоналізму. Вивчаючи цю тему, необхідно використати одержані раніше знання про практичну діяльність людей в процесі пізнання світу. Зверніть увагу на походження поняття „практика” і його зміст, уясніть визначення практики. Оскільки людина на відміну від тварини істота свідомо і не тільки пристосовується до навколишнього середовища але й змінює його, то діяльність її універсальна. У цьому плані під практикою треба розуміти сукупну (матеріальну, чуттєво-предметну, цілеспрямовану) діяльність людини, весь її досвід у процесі історичного розвитку, як основу різноманітних форм життєдіяльності людини. Розкриваючи роль практики в пізнанні світу важливим є знання функцій практики, її форм: виробничої, суспільно-історичної, наукового експерименту, рівнів практичної діяльності. Зверніть увагу на філософське розуміння практики, яке виявляє та розкриває специфічний спосіб відношення людини до світу та буття у цьому світі. Виділіть основні моменти гуманістичного змісту структури практики, особливо, значення та роль у пізнанні світу наукового експерименту. Уяснення потребує питання істини, яка виступає серцевиною теорії пізнання. Тут слід звернути увагу на те, як ця проблема вирішувалась в часи Античності (Аристотель), Середньовіччя, Нового часу, епохи Просвітництва, німецької класичної філософії, марксизму і сучасної гносеології. З'ясуйте для себе сутність концепцій конвенціоналізму, прагматизму, діалектичного матеріалізму, релятивізму, догматизму. Завершуючи вивчення теми слід зрозуміти, що практика є одночасно і абсолютним і відносним критерієм істини, а значення її в пізнанні в тім, що це основний і всезагальний критерій істини. Значення має вияснення, чому пізнання – це відображення та творчість. Зверніть увагу на те, що тривалий час матеріалістична філософія процес пізнання розглядала Ізольовано від суспільно-політичної практики, тобто як пасивний, споглядальний процес, в якому об'єкт і суб'єкт незмінні. З'ясуйте основоположення, на яких ґрунтується сучасна наукова гносеологія. За підсумками вивчення теми студенти повинні знати зміст категорій: пізнання, гносеологія, теорія пізнання,

наукове пізнання, логічне пізнання та його форми, сенсуалізм, раціоналізм, об'єкт, суб'єкт, чуттєве пізнання та його форми.

При вивченні теми № 13. . Основні засади філософського розуміння суспільства.

Потрібно звернути увагу на такі питання: чим відрізняється суспільство одне від одного? Чи є в них спільні риси? Яку роль в суспільствах виконує економіка, політика, право та мораль, родина та особистість? Яке місце займають в історії суспільства рід, плем'я, община, народність, нація. Особливо значними і актуальними проблемами суспільного буття є такі: а) взаємодія суспільства з природою; б) особливості суспільства; в) як взаємодіють цивілізація з духовною культурою; г) чи є прогрес у розвитку суспільства і від чого він залежить? Зверніть увагу на те, що в історії філософської думки погляди на суспільство змінювались. Знайдіть відповіді на питання, хто дав перші основи вчення про історію суспільства (Давня Греція), хто робив спроби оглянути складний історичний процес як цілісність (з Середньовіччя до ХІХ століття), хто подав розвиток суспільства як зміну суспільноісторичних формацій, як визначають суспільство сучасні філософи? Дуже важливе питання про джерела та рушійні сили розвитку суспільства. В цьому напрямку були концепції Платон, Аристотеля. Особливого значення набувають концепції І.Бентама, М. Вебера, Е. Дюркгейма, Т. Парсона. Зверніть увагу на марксистський висновок про соціум як систему. Важливо розглянути протилежні ідеалістичні та матеріалістичні концепції про суспільне життя, і після цього уявити сучасний системний погляд на суспільство. І суспільство і природа є дуже складними системами. Тому бажано визначити сутність найважливіших складових природи (географічної оболонки Крім того, природа і суспільство взаємодіють і ця взаємодія проходить в різних історичних формах. Слід визначити особливість географічного детермінізму та геополітики. Зверніть увагу на те, що особливою проблемою наприкінці ХХ початку ХХІ століття стає взаємодія природи і суспільства, яка дає надмірні за масштабами шкідливі наслідки в розвитку природи від матеріального виробництва, а також розвитку життя людей як живих істот. Яку роль повинна відігравати наука у вирішенні сучасних екологічних проблем, коли інтенсифікація матеріального виробництва вимагає спільного регулювання взаємовідносин людей з природою? І чи не з'явилася необхідність сьогодні в державному управлінні такими процесами в Україні і навіть в глобальному - в усіх країнах світу? Отже, визначаємо сутність екології та екологічних проблем світу та їх вирішення. З іншого боку, виникає проблема і потреба в розробці філософських теорій про народонаселення та в чому їх сутність? Виникає необхідність розумного використання природних ресурсів для існування та відновлення народонаселення, при цьому зверніть увагу на складну проблему регулювання чисельності населення в різних регіонах, окремих країнах, зокрема в Україні, в історичному аспекті. В чому сутність вчення мальтузіанства та неомальтузіанства про народонаселення. Важливе значення у житті суспільства займають проблеми майбутнього розвитку людського суспільства. Проблема майбутнього І його передбачення належить до тих "вічних" тем, інтерес до яких закономірно зростає в міру соціального прогресу. Починаючи вивчати тему студентам слід усвідомити, що ще в сиву давнину люди намагалися підняти завісу над майбутнім, передбачити власну долю і подальший хід подій у своєму житті; прагнули заздалегідь підготуватись до зустрічі з майбутнім, більше того, вплинути на нього. У сучасну добу проблема прогнозування явищ і подій, передбачення соціальних наслідків прийнятих рішень набуває характеру нової глобальної проблеми " суспільство і катастрофа, руйнування, потрясіння", "суспільство і його дестабілізація", що безпосередньо зачіпає основи існування сучасного суспільства. І центральний вузол цієї нової глобальної проблеми "суспільство - катастрофа" в діалектиці не передбачуваного і непередбаченого. Актуальність проблеми прогнозування в наш час зумовлена такими чинниками. . 1. Ускладнились процеси розвитку суспільного життя в умовах НТР. 2. Значно розширились обсяг і масштаби прогностичної діяльності, кількісна і якісна багатоманітність об'єктів прогнозування. 3. Зросла соціальна, економічна, екологічна, інформаційна цінність прогнозів. Ставши надбанням суб'єктів управління і планування, прогнози активно впливають на сьогодення, допомагають запобігати або зводити до мінімуму небажані наслідки розвитку тих чи інших процесів у майбутньому. Відзначаючи важливу роль прогнозування, необхідно розкрити його передумови. Через

складність, багатогранність цієї проблеми слід акцентувати себе на найбільш важливих її аспектах: онтологічному, гносеологічному логічному нейрофізіологічному, соціальному. Розглянувши передбачення майбутнього як результат пізнавальної діяльності людини можна дати визначення передбачення. Передбачення являє собою рису розумової діяльності, яка свідомо досліджує у формі ідеальної моделі предмети, явища чи умови їхнього існування, яких немає, або вони чомусь недосяжні для досліджень і перевірки. Основою наукового передбачення є пізнання об'єктивних внутрішніх зв'язків предметів і явищ, законів, що розкривають цей внутрішній, істотний і сталий зв'язок явищ і конкретних умов їхнього існування. Все це дає змогу в процесі пізнання переходити від відомого до невідомого від минулого і сучасного до майбутнього. Якщо закон розвитку якогось явища (процесу) відомий, то, вивчаючи дане явище (процес), ми можемо не тільки констатувати його теперішній стан, а й зробити висновок про напрям і характер можливих змін. В ході вивчення матеріалу лекції слід звернутися до праць в яких розглядається футурологічні уявлення про майбутнє. Українські філософи (В.І.Шинкарук, В.І.Куценко, В.В.Косолапов, О.М.Гончаренко та інш.) дали розгорнутий аналіз футурології, показали основні етапи її революції, здійснили класифікацію різних її напрямків. Зокрема, виділяються буржуазно-ліберальний реформізм, демократично-просвітницький напрямок, а також екологічна, апологетична, оптимістична, реалістична, соціо-історична, глобально-катастрофічна та інші тенденції. Зверніть увагу на праці в цьому напрямі зарубіжних дослідників / Г.Еделінг, Е.Ханке, Г.Парсонс та інш./ Потрібно також значний час виділити для вивчення основних науково-теоретичних характеристик соціального прогнозування, вкладу у вирішення цього питання молоді науки яка називається прогностикою. Вона вивчає закони, принципи і методи прогнозування, розробляє проблеми логіки і класифікації різних типів прогностичних досліджень. Вона переживає ще тільки ставлення, але вже є важливим інструментом побудови наукових альтернатив майбутнього. Важливим є і питання які відносяться до глобальних проблем сучасності, розв'язання яких вимагає спільних і невідкладних зусиль усіх держав і народів. Отже, майбутнє, яке людина творить сама, і буде її майбутнім. Міркуючи про перспективи розвитку людської цивілізації, слід не лише розвивати існуюче, а й ламати старі догми і стереотипи. Якщо не буде нового в сучасному, якщо не вирішимо сьогоднішніх глобальних проблем, то не буде й ніякого третього тисячоліття розвитку людства. За підсумками вивчення цієї теми студенти оволодівають змістом таких категорій: суспільство, елементи суспільства, суспільний закон, закони розвитку суспільства, джерела розвитку суспільства, рушійні сили розвитку суспільства, соціальна, політична та духовна структура суспільства, природа, геосфера, закономірність взаємодії природи і суспільства, географічний детермінізм, екологія, глобальні екологічні проблеми, народонаселення, закономірність розвитку народонаселення.

При вивченні теми № 14. Проблема людини в філософії та її значення для сучасної суспільної практики.

Вивчаючи людину з філософських позицій, виходьте з тої обставини, що вона є творінням природи, суспільства і самої себе. Людина є індивідом і особистістю. Для наукового пізнання вона є складним об'єктом. Для філософії вона стає проблемою відношення "людина — світ". Зверніть увагу: в сучасній Україні актуальними проблемами є: гармонізація взаємозв'язків особистості із суспільством, відчуження людини від влади, власності, проблема залучення людей до активної громадської діяльності тощо. В проблемі становлення особистості зверніть увагу на питання: роль практичної діяльності та спілкування в її житті; яка сукупність суспільних цінностей робить людину особистістю, яке значення для цього мають моральні, психологічні, професійні якості людини? Коли людина стає вільною в суспільстві? В чому проявляється протилежність і сутність фаталістичного та волюнтаристичного розуміння людини в суспільстві? Як Ви розумієте положення філософії, що особистість є суб'єкт і об'єкт суспільних відносин. У кожній розвиненій людині рано чи пізно виникають питання: як живу? Для чого маю жити? Що є сенсом життя? Майже всі філософи замислюються над цими питаннями. Тому концепцій щодо сенсу людини дуже багато. Розгляньте основні з них, розпочинаючи з давнини. Визначте свої міркування: чи не пов'язане це життєве питання з системою цінностей людського буття, чи не є потребою у

находженні сенсу життя в інтегральному розумінні світу? В наслідок вивчення цієї теми студенти мають оволодіти знанням основних категорій: людина, індивід, особистість, індивідуальність, свобода, фаталізм, суб'єктивізм, волонтаризм, сенс життя, потреба, інтерес, соціальна норма, життєва позиція особистості, діяльність, цінність, екологічна культура особистості працівника охорони навколишнього середовища, природоохоронної діяльності.

При вивченні теми № 15. Наука як предмет філософського аналізу.

В сучасних умовах ці вимоги стрімко зростають, стимулюючи поглиблення досліджень сфери науки в більш повному обсязі, в єдності всіх її сторін. Такий аналіз науки передбачає звернення до її виникнення і розвитку. Тому починаючи вивчати матеріал лекції студентам слід звернути увагу на передісторію науки, генезис науки. Становлення науки пов'язане з таким ступенем розвитку людського суспільства, коли був нагромаджений певний мінімум наукових знань і здійснювалась передача їх у різних видах практичної діяльності. Тому зверніть увагу як розглядалось це питання у Стародавньому Єгипті, Месопотамії, Стародавній Греції, Середньовіччі, Нового часу. У цьому плані слід уявити, що лише у XVIII столітті завершився процес відокремлення від єдиного наукового знання таких важливих галузей природничих наук, як фізика, хімія, математика, біологія та інші. Більш чітко почав визначатися і предмет філософії. На межі XVIII і XIX століть під впливом французької буржуазної революції зародилася нова концепція, яка нерозривно пов'язала прогрес науки з суспільним прогресом. Родоначальником цієї концепції став французький просвітитель, філософ та політичний діяч буржуазної революції Ж.А.Кондорсе. Розглядаючи науку як діяльність з вироблення знань, можна виявити критерій її періодизації, що покликана виражати функції цього виробництва, причому функції соціально орієнтовані. Тому зверніть увагу на те, з якою соціальною метою продукується наукові знання? Чи покликані вони брати участь у технологічному перетворенні природи чи у "виробництві самої людини", в розвитку її духовного світу? Обидва ці види виробництва сприяють взаємному прогресові; наукові знання використовуються по різному в різні Історичні епохи розвитку суспільства. Розглядаючи такі питання, необхідно визначити основну цільову орієнтацію науки в суспільстві, оскільки лише вона може служити справжнім критерієм її періодизації. Важливе значення має знання закономірностей розвитку науки, такого питання як структури науки. В ході вивчення матеріалу уявіть, що наука це цілісна система, яка обумовлена багаторівневою сутністю. Тому дуже важливим є розуміння науки як соціальної системи, оскільки її функцією є пізнання. Внаслідок вивчення цього питання студенти оволодівають знаннями категорій: наука, культура, закономірності науки, суспільство, прогрес, критерії прогресу, знання, наукове знання, функції науки.

3.2.2. Питання для самоперевірки:

1. Категорія буття і його основні види (4.с.135-137).
2. Категорія матерії і її еволюція в історії і науці (4.с.139-142).
3. Рух і матерія. Основні форми руху матерії і їх взаємозв'язок (4.с.139-142).
4. Простір і час як форми існування матерії (4.с.139-142).
5. Проблеми розвитку в філософії. Основні концепції розвитку (1.с.394-402).
6. Поняття "розвиток", "рух", "прогрес" (1.с.137-139).
7. Поняття закону. Закони природи і закони суспільства (4.с.156-162).
8. Категорії кількості, якості, міри, властивості (4.с. 163-166).
9. Стрибок як загальна форма переходу від однієї якості до іншої. Діалектика еволюції і революції у розвитку суспільства (4.с.158-159).
10. Протиріччя як джерело розвитку. Види протиріч (4.с.1598-159).
11. Закон заперечення заперечення і його методологічне значення (4.с.161-162).
12. Діалектика необхідності і випадковості. Її проявлення в природі і суспільстві (4.с.163-166).
13. Зміст і форма як категорії діалектики (2.с.163-169).

14. Категорії системи і структури. Системний метод і його специфіка (1.с.397-402).
15. Проблема свідомості в філософії і сучасному природознавстві (4.с.143-148).
16. Суспільно-історична природа свідомості. Свідомість і творчість (4.с.147-151).
17. Проблема істини у філософії і її вирішення різними філософськими напрямками (4.с.151-153).
18. Діалектика відносної і абсолютної істини. Критика , релятивізму і догматизму (4.с.153-156, 166-174).
19. Практика як критерій істини і специфіка її проявлення у природознавстві (4.с.187-199).
20. Основні форми наукового пізнання: факт, проблема гіпотеза, теорія. (1.с.351-356).
21. Методи емпіричного рівня пізнання: спостереження, вимір, експеримент.
Теоретичний рівень пізнання і його методи (абстрагування, ідеалізація, формалізація (4.с.199-207).
22. Індукція, дедукція, аналогія, моделювання як методи загально-наукового пізнання (4.с.199-212).
23. Аксиологія як наука про цінності. ([4], С.370-3860)
24. Суспільне буття та свідомість (4.с.217-219).
25. Об'єктивні умови і суб'єктивний фактор в історії. Історична закономірність і свідомо діяльність людини. Волонтаризм і фаталізм (4.с.217-224).
26. Проблема ролі особистості в історії і її вирішення різними філософськими напрямками (1.с.466-471).
27. Роль природного середовища у житті суспільства. Географічний детермінізм (4.с.224-258).
28. Сучасна екологічна криза, її причини і шляхи вирішення (4.с.233-236).
29. Суспільство як система, Проблема типології суспільства ([5] С.446-462)
29. Виникнення і розвиток науки. ([5] С. 515-524)

3.3 Модуль ЗМ-П1

3.3.1. Повчання

Під час підготовки до **Семінарського заняття № 1. Предмет філософії** студентам слід звернути увагу на те, що всі проблеми, які цікавили філософію протягом всього її історичного розвитку, нерозривно пов'язані з існуванням людини, з його духовною потребою в осмисленні світу і в побудові свого ставлення до цього світу. Специфіку філософії можна виявити через її порівняння з конкретними науками.

Під час підготовки до **Семінарського заняття № 2. Філософія Стародавньої Греції** студентам потрібно ознайомитися з досократичної філософією: Мілетська школа; Піфагорійська школа; Геракліт Ефеський; Елейська школа; Атомісти. Давньогрецька філософія класичного періоду: Сократ; Платон; Аристотель.

Під час підготовки до **Семінарського заняття № 3. Філософія Середньовіччя та Відродження** студентам необхідно ознайомитися з основними принципами філософії Середньовіччя, основними етапами розвитку середньовічної філософії (апологетика, патристика, схоластика). Проаналізувати основні особливості філософії доби Відродження, натурфілософії доби Відродження, гуманізму, ренесансного неоплатонізму, утопічної філософії.

Під час підготовки до **Семінарського заняття № 4 Класична німецька філософія** студентам потрібно ознайомитися з основними положеннями Філософії І. Канта, Філософії Фіхте (науковчення), Філософії Г. Гегеля (абсолютний ідеалізм, діалектика). Філософії Шеллінга, Філософії Фейєрбаха (антропологічний матеріалізм).

3.4. Модуль ЗМ-П2

3.4.1 Повчання

Під час підготовки до **Семінарського заняття № 5. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.** Перш за все слід усвідомити зміст проблеми буття, звернути увагу на поняття буття та матерії у філософії; За підсумками вивчення цього питання студенти оволодівають змістом таких категорій: буття, форми буття, онтології, матерії, руху, форми руху, спокою, часу, простору, механіцизму.

Семінарське заняття № 6. Гносеологія. Філософія пізнання. Методологія наукового пізнання. Починаючи вивчати тему студентам необхідно з'ясувати сутність та структуру пізнавального процесу. Перш за все слід уявити суть пізнання та гносеології, їх взаємозв'язок, чітко знати предмет гносеології. Особливу увагу слід звернути на те, чому пізнання світу було актуальним і в часи Античності і в наші часи.

Семінарське заняття № 7. Основні засади філософського розуміння суспільства. Студенти знайомляться з теоріями суспільства як цілісної системи. Вивчають предмет і методи соціальної філософії. Розглядають теоретичні моделі суспільства. Роблять висновки щодо того, що суспільство це система, яка саморозвивається. Аналізують основні сфери і соціальну структуру суспільства.

Семінарське заняття № 8. Проблема людини в філософії та її значення для сучасної суспільної практики

Вивчаючи людину з філософських позицій, виходьте з тої обставини, що вона є творінням природи, суспільства і самої себе. Людина є індивідом і особистістю. Для наукового пізнання вона є складним об'єктом. Для філософії вона стає проблемою відношення "людина — світ". Треба звернути увагу на те, що в сучасній Україні актуальними проблемами є: гармонізація взаємозв'язків особистості із суспільством, відчуження людини від влади, власності, проблема залучення людей до активної громадської діяльності тощо

3.5 Вказівки щодо підготовки індивідуального завдання.

3.5.1 Повчання

Для дисципліни «Філософія» передбачено виконання **ІЗ** у вигляді доповіді за індивідуальною темою (перелік тем додається):

3.5.2. Тематика ІЗ з дисципліни «Філософія»

1. Походження і предмет філософії. ([3], С.8, 9, 11)
2. Філософія і світогляд. ([3] С.8, 9)
3. Філософія і наука [1] С.5-6)
4. Специфічні риси філософського знання. ([1] С.12-13)
5. Функції філософії. ([3] С. 13-14)
6. Основне питання філософії. ([1] С.12-13)
7. Антична філософія досократівського періоду. ([3] С.42-43)
8. Пошук першооснови буття. ([1] С.12-13)
9. Класичний період античної філософії. Софісти. ([1] С.23-24)
10. Етичний раціоналізм Сократа. ([3],С.47-48)
11. Об'єктивний ідеалізм Платона. ([3] С. 48-49)
12. Філософські ідеї Аристотеля. ([3] С.51-52)
13. Філософія епохи еллінізму і Древнього світу. Кініки. ([3] С.52-53)
14. Основні риси та етапи середньовічної філософії. ([3] С.72-73)
15. Основні напрямки і проблеми філософії епохи Відродження. ([3] С.75-76)
16. Основні проблеми і напрямки цього періоду. ([3] С.78-79)
17. Філософія епохи Просвітництва: специфіка і напрямки. ([3] С.105-106)
18. Загальна характеристика німецької класичної філософії. ([1] С.55-56)
19. Критична філософія І. Канта. ([3] С.111-112)
20. Об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля. ([3] С.118)

21. Загальні риси і основні напрямки зарубіжної філософії ХХ століття.	([1] С.70-71)
22. Позитивізм і його модифікації.	([1] С.72-73)
23. Структуралізм.	([1] С.72-73)
24. Ірраціоналізм ХХ ст.	([1] С.72-73)
25. Українська філософська думка.	([1] С.96-97)
26. Історичні джерела формування української філософської думки.	([1] С.96-97)
27. Класична доба української філософії.	([1] С.108-109)
28. Філософія Григорія Сковороди.	([1] С.108-109)
29. Філософія українського романтизму.	([1] С.108-109)
30. Розвиток української філософії ХІХ-ХХ ст.	([1] С.112-113)
31. Філософський зміст проблеми буття.	([4] С.119-130)
32. Буття світу та людини.	([4] С.120-270; 3, С.135-137
33. Сучасна наука про системну організацію матерії.	([4] С.137-143)
34. Категорії матерії.	([4] С.138-142)
35. Відображення та інформація.	([4]С.288-309)
36.Співвідношення біологічного і соціального у походженні свідомості.	([4] С.288-309)
37.Пізнання як вид духовної діяльності і феномен культури	([4], С.370-3860
38. Види пізнання.	([4], С. 370-375)
39. Рівні та форми пізнання.	([4] С. 375-380)
40. Проблема істини в пізнанні.	([4] С. 380-383)
41. Людина і пізнання.	([4] С. 383-388)
42. Істина і правда.	([4]. С.383-388)
43. Суб'єкт, джерела та рушійні сили розвитку суспільства	.([4], С.279- 300)
44. Екологія та екологічні проблеми в Україні.	([4] С.236-242)
45. Людство на шляху до нової цивілізації.	([4] С. 448-456)
46. Глобальні проблеми сучасної цивілізації.	([4] С. 488-496)
47. Особливості історичного розвитку науки і техніки.	([5] С. 515-524)
48. Сім'я, її соціальні функції та роль у житті особистості.	([4] С.247-258)
49. Людина - найвища цінність суспільства.	([4]С.. 304-308)
50. Життєва позиція особистості.	([4]С..314-322)

3.5.3. Вимоги до оформлення ІЗ

Доповідь має складатися із вступної частини, викладення змісту навчального питання, що розглядається, стислих висновків та списку використаної літератури.

При оформленні індивідуального завдання (доповіді) слід дотримуватися певних вимог.

Текст набирається в редакторі Microsoft Word.

Формат сторінки – А5.

Поля: ліве – 15 мм, всі інші – 10 мм.

Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – 11 pt. Інтервал – одинарний..

Вирівнювання тексту – по ширині.

Обсяг роботи – 5-7 сторінок.

4. ПИТАННЯ ДО ЗАХОДІВ ПОТОЧНОГО, ПІДСУМКОВОГО ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

4.1. Тестові завдання до тестування у модулі ЗМ-Л1.

Семінарське заняття № 1 Предмет філософії.

1. **Визначте правильну відповідь:**
Світогляд це: ([3] С.8-9)
2. **Визначте правильну відповідь:**
Призначення філософії у тому: ([3] С.12-13)
3. **Визначте правильну відповідь:**
Основна філософська проблематика античності це: ([3] С.40-41)
4. **Визначте правильну відповідь:**
Історичними типами світогляду є : ([3] С.9-10)
5. **Визначте правильну відповідь:**
Період становлення філософії: ([3] С. 17-18)
6. **Визначте правильну відповідь:**
Де зароджується філософія? ([3] С. 19-20)
7. **Визначте правильну відповідь:**
Співвідношення між поняттями «філософія» та «світогляд»: ([3] С. 8-9)
8. **Визначте правильну відповідь:**
Першим використав термін «філософ» по відношенню до людей, які прагнуть високої мудрості: ([3] С. 14-15)
9. **Визначте правильну відповідь:**
Кому належить вислів: «Філософію породило неробство»? ([3] С. 51-52)
10. **Визначте правильну відповідь:**
Основне питання філософії: ([3] С. 11-12)

Семінарське заняття № 2. Філософія Стародавньої Греції Риму

1. **Визначте правильну відповідь:**
Досократикі це: ([3] С. 42-43)
2. **Визначте правильну відповідь:**
«Платон мені друг, але істина дорожче» - це сказав: ([3] С. 51-52)
3. **Визначте правильну відповідь:**
Характерні риси філософії Еллінізму ([3] С. 52-54)
4. **Хто був учнем Сократа:**
5. **Платон вважав першоосною світу:**
6. **Які ідеї були запозичені християнством у неоплатонізму?**
7. **Геракліт був:**
8. **Демокріт – це засновник школи :**

Семінарське заняття № 3. Філософія Середньовіччя та Відродження

1. **Визначте правильну відповідь:**
Періоди в розвитку Середньовічної філософії: ([3] С. 64-68)
2. **Визначте правильну відповідь:**
Характерні риси філософії епохи Середньовіччя: ([3] С. 72-74)
3. **Визначте правильну відповідь:**
Характерні риси філософії Відродження: ([3] С. 75-77)
4. **Визначте правильну відповідь:**
Антропоцентризм це: ([3] С. 78-80)
5. **Визначте правильну відповідь:**
Соціально-політичні погляди мислителів епохи Ренесансу ([3] С. 87-89)
6. **Визначте правильну відповідь:**

- Характерні особливості філософії Нового часу: ([3] С. 93-94)
- 7. Визначте правильну відповідь:**
Принципи його філософії Ф. Бекона ([3] С. 94-95)
- 8. Філософія Середньовіччя являла собою :** ([3] С. 94-95)

Семінарського заняття № 4 Класична німецька філософія

- 1. Визначте правильну відповідь:**
Емпіризм це: ([3] С. 99-102)
- 2. Визначте правильну відповідь:**
Раціоналізм це: ([3] С. 103-104)
- 3. Визначте правильну відповідь:**
Характерні риси філософії Просвітництва ([3] С. 105-108)
- 4. Визначте правильну відповідь:**
Основні риси німецького ідеалізму 109-110 ([3] С. 109-110)
- 5. Визначте правильну відповідь:**
Основні ідеї філософії І. Канта ([3] С. 111-117)
- 4. Визначте правильну відповідь:**
Основні ідеї філософії Г.В.Ф. Гегеля ([3] С. 118-123)
- 5. Визначте правильну відповідь:**
Основні ідеї філософії життя ([3] С. 138-149)
- 6. Визначте правильну відповідь:**
Позитивізм це ([3] С. 138-149)
- 7. Визначте правильну відповідь:**
Прагматизм це ([3] С. 143-144)
- 8. Визначте правильну відповідь:**
Фрейдизм це ([3] С. 145-146)

4.2. Тестові завдання до тестування у модулі ЗМ-П2.

Семінарського заняття № 5. Філософське розуміння світу. Проблема матерії в філософії.

- 1. Онтологія як розділ філософського знання науки про всезагальне в „історії філософії називалось”.** ([4] С.119-130),(5,С.255)
- 2 Проблема буття вивчається такою філософською дисципліною:** ([4].С.139-142).
- 3.Філософська концепція, згідно якої в основі світу лежить одна субстанція це:** ([5],С.257-260)
- 4.Які з визначень матерії є філософськими:** ([5],С.261-265)
- 5.Що означає час як філософська категорія:** ([5]. С.270-275)
- 6.Що характеризує простір як філософську категорію:** ([5],270-274)
- 7.Що означає термін „онтологія”?** ([5],С.253-255)
- 8. Що означає поняття „матерія”?** ([5],С.261-265)
- 9.Термін „деїзм” в історії філософії означає: .** ([5].С.258-264)
- 10.Яка картина світу є найбільш визнаною в науковому світі:** ([5],С.255-265)

Семінарське заняття № 6. Гносеологія. Філософія пізнання. Методологія наукового пізнання.

- 1.Визначте правильну відповідь:**Характерні риси науки, види та функції наукового пізнання: ([3] С. 216-219)
- 2. Визначте правильну відповідь:** Люди різні тому: ([5].С.367-369)

3. Які форми пізнання відносяться до чуттєвого пізнання: ([5].С.367-369)
 4. Які форми пізнання відносяться до логічного пізнання ([5]. С.369-374)
 5. Який рівень пізнання є найвищим серед логічного пізнання: ([5]. С.433-437)
 6. Визначте основний критерій істини: [5] С.363-367)
 7. Вкажіть основні характеристики істини: [5] С. 378-381)
 8. Галузь філософії, яка вивчає проблеми пізнання: ([5] С.355-362)

Семінарське заняття № 7. Основні засади філософського розуміння суспільства

1. Наука, що досліджує суспільство в цілому, як цілісну систему взаємодію всіх його сторін: ([5] С.446-462)
 2. Термін екологія в науковий вчинок ввів: ([5] С.453-457)
 3. Що розуміють під глобальними проблемами сучасності? ([4] С.236-242)
 ([5], С.453-455)
 4. Наука, в межах якої розробляються та обґрунтовуються різні варіанти розвитку людини і суспільства: ([5], С.458-466)
 5. Процес поширення єдиних, спільних для всього людства технологій, ідей, ціннісних орієнтацій, культурних зразків: ([4] С. 448-456)
 6. Вирішення якої глобальної проблеми є запорукою подальшого існування людства?
 ([5], С.453-457)
 7. Суспільство, що побудовано на пріоритеті знань та інформації, це – ([5], С.453-457)
 8. .Визначте рису, характерну для суспільства: ([5], С.446-447)

Семінарське заняття № 8. Проблема людини в філософії та її значення для сучасної суспільної практики

1. Процес становлення людини та суспільства: ([5], С.481-457)
 2. Система цілісного знання про людину, що поєднує конкретно-наукове та філософське начало: ([5], С.481-482)
 3. Особистістю в філософії називають: ([5], С.483-485)
 4. Соціальна діяльність – це: ([5], С.485-490)
 5. Соціальна роль це – ([5], С.492-494)
 6. Процес включення соціальних норм і цінностей до внутрішнього світу людини – це:
 7. Суспільна свідомість – це: ([5], С.469-475)
 8. Соціальна групі це: ([5], С.466-468)

4.3. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-Л1.

1. Визначте правильну відповідь:
 Період становлення філософії: ([3] С. 17-18)
 2. Визначте правильну відповідь:
 Де зароджується філософія? ([3] С. 19-20)
 3. Визначте правильну відповідь:
 Співвідношення між поняттями «філософія» та «світогляд»: ([3] С. 8-9)
 4. Визначте правильну відповідь:
 Дослівний переклад терміну «філософія»: ([3] С. 11-12)
 5. Визначте правильну відповідь:
 Першим використав термін «філософ» по відношенню до людей, які прагнуть високої мудрості: ([3] С. 14-15)
 6. Визначте правильну відповідь:
 Кому належить вислів: «Філософію породило неробство»? ([3] С. 51-52)

- 7. Визначте правильну відповідь:**
Основне питання філософії: ([3] С. 11-12)
- 8. Визначте правильну відповідь:**
Автором терміну «світогляд» є: ([3] С. 11-12)
- 9. Визначте правильну відповідь:**
Для якого типу світогляду характерне циклічне розуміння історії? ([3] С. 11-12)
- 10. Визначте правильну відповідь:**
Історія філософії – це: ([1] С. 23-24)
- 11. Визначте правильну відповідь:**
Матеріалізм Л.Фейєрбаха є: ([1] С. 55-58)
- 12. Визначте правильну відповідь:**
“Людина є мірою всіх речей” – це вислів: ([3] С. 5-6)
- 13. Визначте правильну відповідь:**
Головною проблемою класичної німецької філософії є: ([3] С. 109-110)
- 14. Визначте правильну відповідь:**
Початковим етапом середньовічної філософії є: ([1] С. 34-42)
- 15. Визначте правильну відповідь:**
Демокріта вважають основоположником: ([1] С. 27-28)
- 16. Визначте правильну відповідь:**
Матеріалізм – це: ([1] С. 90-94)
- 17. Визначте правильну відповідь:**
Воду як першооснову всього суцього розумів: ([1] С.123-124)
- 18. Визначте правильну відповідь:**
Джордано Бруно був представником: ([1] С. 45-46)]
- 19. Визначте правильну відповідь:**
Теорія суспільного розвитку К.Маркса і Ф.Енгельса – це: ([3] С. 138-139)
- 20. Визначте правильну відповідь:**
Першим давньогрецьким філософом вважають: ([3] С. 41-42)
- 21. Визначте правильну відповідь:**
Філософія Платона й Аристотеля – це: ([3] С. 48-50)
- 22. Визначте правильну відповідь:**
Концепція цілісності людської психіки викладена З.Фрейдом у праці: ([3] С. 145-146)
- 23. Визначте правильну відповідь:**
Сократ увійшов в історію як: ([3] С. 46-47)
- 24. Визначте правильну відповідь:**
Пантеїзм – вчення, згідно з яким Бог: ([3] С. 93-94)
- 25. Визначте правильну відповідь:**
“Філософія життя” – це: ([3] С. 138-139)
- 26. Визначте правильну відповідь:**
Засновником феноменологічного напряму в сучасній західній філософії вважають: ([3] С. 149-150)
- 27. Визначте правильну відповідь:**
Методом наукового пізнання у Р.Декарта виступає: ([3] С. 96-97)
- 28. Визначте правильну відповідь:**
Первинним елементом буття у філософії Г.Лейбніца є: ([1] С.52-53)
- 29. Визначте правильну відповідь:**
Еріх Фромм є відомим представником: ([3] С. 147-148)
- 30. Визначте правильну відповідь:**
Головною у філософії Відродження була проблема: ([3] С. 75-76)
- 31. Визначте правильну відповідь:**
Постпозитивізм – це: ([1] С. 84-85)
- 32. Визначте правильну відповідь:**

- Родоначалником української класичної філософії вважають: ([3] С. 1630164)
- 33. Визначте правильну відповідь:**
Особливості української філософської думки ([3] С. 163-164)
- 34. Визначте правильну відповідь:**
Основні періоди розвитку української філософської думки ([3] С. 163-164)
- 35. Визначте правильну відповідь:**
Характерні риси філософії Г.С. Сковороди ([3] С. 165-166)
- 36. Визначте правильну відповідь:**
.Особливості української філософської думки. ([1] С.8-24)
- 37. Чим відрізняється філософія від міфології і релігії** ([5] С.8-15)
- 38. Яка з названих дисциплін не є філософською?** ([5] С.8-15)
- 39. Діячі Києво- Могилянської академії досліджували проблеми:** ([5] С.214-220)
- 40. Перший вищим навчальним закладом на теренах України вважається:** ([5] С.212-220)

4.4. Тестові завдання до модульної контрольної роботи модуля ЗМ-П2.

- 1. Онтологія як розділ філософського знання науки про всезагальне в „історії філософії називалось”** ([4] С.119-130),(5,С.255)
- 2 Проблема буття вивчається такою філософською дисципліною:** ([5],С.255-258)
- 3.Філософська концепція, згідно якої в основі світу лежить одна субстанція це:**
([5],С.257-260)
- 4. Які з визначень матерії є філософськими:** ([5],С.261-265)
- 5.Що означає час як філософська категорія:** ([5]. С.270-275)
- 6.Що характеризує простір як філософську категорію:** ([5]. С.271-275)
- 7.Що означає термін „онтологія”?** ([5]. С.255-256)
- 8. Що означає поняття „матерія”?** ([5]. С.261-265)
- 9.Термін „деїзм” в історії філософії означає: .** ([5].С.258-264)
- 10.Яка картина світу є найбільш визнаною в науковому світі:** ([5],С.255-265)
- 11.Із приведених визначень виберіть вірне що таке буття** ([4].С.139-142). ([5],С.255-258)
- 12. Для якої філософської позиції характерне твердження “буття визначає свідомість”?**
([5],С.255-258)
- 13.Яка філософська тенденція стверджує незалежне існування матеріального і духовного начала?** ([5],С.255-258)
- 14.Істинне, суттєве, самодостатнє, самопричинне буття, яке породжує всю багатоманітність світу – це:** ([5],С.257-258)
- 15. Філософська концепція, згідно якої в основі світу лежить одна субстанція це:**
([5],С.257-260)
- 16. Що означає поняття дуалізм:** ([5],С.258-259)
- 17.Що характеризує простір як філософську категорію?** ([5],270-274)
- 18.Яка із перерахованих властивостей матерії є визначальною:** ([5],С.261-265)
- 19. Яке із заданих питань є предметом вивчення онтології:** ([4] С.119-130),(5,С.255)
- 20.Яких філософів називають ідеалістами?** ([3] С. 48-49)
- 21.Яка із перелічених властивостей характеризує одну із визначальних рис соціального часу:** ([5],С.271-275)
- 22.Який погляд на природу буття стверджує паралельне і незалежне існування матерії і свідомості?** ([5],С.255-265)
- 23. Яке із приведених суджень визначають позицію діалектичного матеріалізму?**

- ([5],С.255-265)
24. Хто першим з учених ввів в обіг термін „біосфера” ([5] С.453-457)
25. Ноосфера за визначенням В. Вернадського це: ([5] С.453-454)
26. Екологічна криза це – проблема: ([4] С.236-242) ([5] С.453-457)
27. Діалектика – це метод філософського дослідження, який зорієнтований на те, щоб: ([5] С.302-310)
- 28.Яке з даних суджень адекватно відображає сутність руху: ([5] С.304-309)
29. Визначіть теорію розвитку всього сущого, яке адекватно відображає його еволюцію у своїх законах, категоріях, принципах: ([5] С.304-344)
30. Які із наданих якісних змін можна характеризувати як революційні? ([5] С.304-345)
- 31.Галузь філософії, яка вивчає проблеми пізнання: ([5] С.355-362)
- 32.Вкажіть основні характеристики істини: [5] С. 378-381)
- 33.Які форми пізнання відносяться до чуттєвого пізнання: ([5].С.367-369)
- 34.Які форми пізнання відносяться до логічного пізнання ([5]. С.369-374)
- 35.Який рівень пізнання є найвищим серед логічного пізнання: ([5]. С.433-437)
- 36.Визначте основний критерій істини: [5] С.363-367)
37. Що таке суспільна свідомість? [5] С.469-475)
38. Яким чином взаємовідносяться суспільна свідомість і індивідуальна? [5] С.469-475)
- 39.Які форми пізнання відносяться до чуттєвого пізнання: ([5].С.367-369)
- 40.Наука, в межах якої розробляються та обґрунтовуються різні варіанти розвитку людини і суспільства: ([5].С.465-466)
41. Процес поширення єдиних, спільних для всього людства технологій, ідей, ціннісних орієнтацій, культурних зразків:
42. Вирішення якої глобальної проблеми є запорукою подальшого існування людства? ([4] С.236-242)
43. Система цілісного знання про людину, що поєднує конкретно-наукове та філософське начало: ([5], С.481-482)
- 44.Особистістю в філософії називають: ([5], С.483-485)
45. Соціальна роль – це: ([5], С.492-494)

4.5. Тестові завдання залікової контрольної роботи

Тестові завдання залікової контрольної роботи являють собою міксовані варіанти тестових завдань розділів 4.1, 4.2, 4.3, 4.4 із відповідними посиланнями на правильні відповіді за списком основної літератури.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література

1. Данильян О.Г. Філософія: підручник / О.Г. Данильян, В.М. Тараненко. – К.: Право, 2012 - 312 с.
2. Філософія. Самостійна робота. Теми рефератів, Практичні завдання.- Електронний ресурс: https://arm.naiu.kiev.ua/books/filosofia-30012017/nmm/temy_ref.html
3. Філософія / Ю.М. Вильчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. – К.: КНЕУ, 2019. Електронний ресурс: kneu.edu.ua.
4. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів освіти 3-4 рівнів акредитації.- Львів.: 2004.-с. 400.
5. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з Філософії.- Навчальний посібник.- К.: 2006.- 623с.

Додаткова література:

1. Андрущенко В.П. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: навчальний посібник / В. П. Андрущенко, Т. І. Андрущенко, Г. І. Волинка [та ін.] ; за ред. Г. І. Волинки. - К. : Каравела, 2009. - 368 с.
2. Базалук, О. А. Философские проблемы космологии : монография / О. А. Базалук, И. В. Владленова. — Х. : Харківський політехнічний ін-т, нац. техн. ун-т, 2013. — 190 с.
3. Буслинський Володимир. Основи філософських знань: Підручник / В. Буслинський, П. Скрипка. - 3-тє вид., стереотип. - Л.: Новий Світ, 2010. - 351 с.
4. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. - К.: Наукова думка, 1997. - 286 с.
5. Гоцик М.В. Еразм Ротердамський «Похвала глупоті» Електронний ресурс: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/11268/1/NRMSE2018_V3_P373-374.pdf
6. Данильян, О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. — 2-ге вид., допов. і переробл. — Х. : Право, 2012. — 312 с.
7. Дольська, О. О. Філософія сучасного суспільства : навч.-метод. посіб. / О. О. Дольська. — Харків : Підручник НТУ "ХП", 2012. — 180 с.
8. Дулуман Євграф. Філософія: курс лекцій / Є. Дулуман, Н. Анацька. - К., 2013. - 236 с.
9. Історія української філософії. Підручник /Горський В.С., Кислюк К.В. - К.: Либідь, 2004. — 488 с.

Інформаційні ресурси

www.eprints.library.odeku.edu.ua – репозитарій ОДЕКУ

www.ukrsoc.blogspot.com – блог кафедри соціально-гуманітарних наук ОДЕКУ

www.dpt19.odeku.edu.ua – сайт кафедри соціально-гуманітарних наук ОДЕКУ

www.dpt19s.odeku.edu.ua/course/view.php?id=10 – електронний навчальний курс дисципліни «Філософія»